

AUTOREFERAT

1/ Imię i nazwisko: MAGDALENA SZCZYRBAK

2/ Posiadane dyplomy, stopnie naukowe - z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

2012 - uzyskanie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa (dyplom z wyróżnieniem)

Uniwersytet Jagielloński, Wydział Filologiczny

Tytuł rozprawy doktorskiej: *The realisation of Concession in the discourse of judges: A genre perspective* (praca napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Elżbiety Mańczak-Wohlfeld; recenzenci: prof. dr hab. Elżbieta Chrzanowska-Kluczevska i prof. dr hab. Andrzej Łyda)

1999 - uzyskanie stopnia magistra

Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Angielskiej

Tytuł pracy magisterskiej: *Paper woman or real woman? - Identity and meaning in "Cosmopolitan", 1994-1998* (praca napisana pod kierunkiem dr. Petera Leese'a; recenzent: dr Andrzej Branny)

Inne dyplomy:

2009 - dyplom ukończenia Centrum Szkoleń Tłumaczeniowych, Sosnowiec (z wynikiem celującym)

2007 - dyplom ukończenia studiów podyplomowych w zakresie Prawa Unii Europejskiej, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji (z wynikiem bardzo dobrym)

3/ Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

2014 - nadal Adiunkt w Instytucie Filologii Angielskiej UJ

2012 - 2014 Starszy wykładowca z doktoratem w Instytucie Filologii Angielskiej UJ

2010 - 2012 Lektor w Instytucie Filologii Angielskiej UJ

2003 - 2010 Lektor w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych UJ

2003 - 2005 Lektor w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Chrzanowie

Od 2003 r. jestem zawodowo związana z Uniwersytetem Jagiellońskim. Początkowo uczyłam na podstawie umowy zlecenia w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych UJ. Od 2010 r. jestem pełnoetatowym pracownikiem Instytutu Filologii Angielskiej a Uniwersytet Jagielloński jest moim podstawowym (i jedynym) miejscem zatrudnienia. Świadczę ponadto usługi jako tłumacz przysięgły języka angielskiego.

Mimo iż obecnie to praca naukowa jest moją pasją, bezpośrednio po skończeniu studiów w 1999 r. dużo czasu poświęcałam na uczenie języka angielskiego jako języka obcego. Następnie (w latach 2000–2002) pracowałam jako tłumacz w środowisku korporacyjnym, co wymagało ode mnie pełnej dyspozycyjności i rezygnacji z innych obszarów działalności. Co ważne, to dzięki tej pracy (obejmującej tłumaczenie dokumentów związanych z obsługą prawną dużych podmiotów gospodarczych oraz instytucji finansowych i banków działających w Polsce) zdobyłam wiedzę i umiejętności potrzebne w pracy tłumacza tekstów specjalistycznych. Również na tym etapie mojego rozwoju zawodowego po raz pierwszy miałam regularny kontakt z językiem prawniczym i to zaważyło na moich zainteresowaniach naukowych. Kolejnym punktem zwrotnym było dla mnie macierzyństwo, które wpłynęło na to, że pracą naukową zająłam się nieco później.

4/ Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Jednotematyczny cykl publikacji:

**UŻYCIE CZASOWNIKÓW W STRATEGIACH NEGOCJOWANIA STANOWISK
W MÓWIONYCH GATUNKACH PRAWNICZYCH
(*VERB PATTERNS AND STANCETAKING IN SPOKEN LEGAL GENRES*)**

b) publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego (cyklu jednotematycznego):

1/ Szczyrbak, M. 2013. "I think my own view is that..." On the linguistic construction of evidence in courtroom discourse. *Contexts, References and Style. Topics in Linguistics* 12: 65–74.

[Uniwersytet Konstantyna Filozofa w Nitrze, Słowacja]

2/ Szczyrbak, M. 2014. Pragmatic marker use in police interviews: The case of *I mean* and *you know* (Part 1). *Studia Linguistica Universitatis Jagellonicae Cracoviensis* 131(2014): 287–297.

[ERIH Plus, Scopus]

3/ Szczyrbak, M. 2014. Pragmatic marker use in police interviews: The case of *I mean* and *you know* (Part 2). *Studia Linguistica Universitatis Jagellonicae Cracoviensis* 131(2014): 371–379.

[ERIH Plus, Scopus]

4/ Szczyrbak, M. 2014. Pragmatic aspects of comment clauses in courtroom interaction. W: Emonds, J. and Janebová, M. (red.). *Olomouc Modern Language Series. Language Use and Linguistic Structure (Vol. 3). Proceedings of the Olomouc Linguistics Colloquium 2016*, 255–267.

[Web of Science; Uniwersytet Palackiego, Ołomuniec, Czechy]

5/ Szczyrbak, M. 2015. *Say*-markers in courtroom talk: Temporal, spatial and modal perspectives. W: Jaroszek, M. i Pawlicki, M. (red.) *Perspectives on past achievements, present realities and future prospects. English Philology papers to commemorate the 10th Anniversary of the Foundation of the Witold Pilecki State School of Higher Education in Oświęcim*, 49–69.

[Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Rotmistrza Witolda Pileckiego, Oświęcim]

6/ Szczyrbak, M. 2016. *Say* and stancetaking in courtroom talk: A corpus-assisted study. *Corpora* 11(2): 143–168.

[Web of Science; Edinburgh University Press]

7/ Szczyrbak, M. 2017. Pragmatics of “saying” routines in police interviews. W: Emonds, J. and Janebová, M. (red.). *Olomouc Modern Language Series. Language Use and Linguistic Structure (Vol. 5). Proceedings of the Olomouc Linguistics Colloquium 2016*, 461–472.

[Uniwersytet Palackiego, Ołomuniec, Czechy]

8/ Szczyrbak, M. 2018. *Verba dicendi* in courtroom interaction: Patterns with the progressive. W: Goźdz-Roszkowski, S. i Pontrandolfo, G. (red.). *Phraseology in Legal and Institutional Settings. A Corpus-Based Interdisciplinary Perspective*, 240–257.

[Routledge, London/New York]

9/ Szczyrbak, M. 2018. “When you say over here, you mean...” Reformulation strategies in confrontational institutional talk. W: Tessuto, G., Bhatia V.K., Engberg, J. (red.). *Frameworks for Discursive Actions and Practices of the Law*, 393–413.

[Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne]

Wszystkie wskazane powyżej prace wchodzące w skład cyklu były recenzowane przez anonimowych recenzentów.

c) omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

W ramach osiągnięcia naukowego przedstawiam jednotematyczny cykl publikacji dotyczący schematów użycia i funkcji czasowników (głównie *verba dicendi*) w strategiach negocjowania stanowisk w mówionych gatunkach prawniczych obejmujących

przesłuchania sądowe i policyjne. Na cykl składa się dziewięć artykułów: cztery artykuły opublikowane w czasopismach naukowych o międzynarodowym zasięgu i z otwartym dostępem (w tym w czasopismach indeksowanych w bazach ERIH Plus, Scopus i Web of Science) oraz pięć artykułów opublikowanych w tomach zbiorowych (z których jeden znajduje się w bazie Web of Science, a jeden zostały wydany przez wydawnictwo Routledge).

Cel i teoretyczne tło badań

Prowadzone przez siebie badania sytuuję w nurcie językoznawstwa funkcjonalnego. Ich głównym celem jest pogłębienie wiedzy na temat schematów użycia czasowników (w tym głównie czasowników mówienia) oraz ich roli w interakcyjnym negocjowaniu postaw uczestników przesłuchań sądowych i policyjnych. Komunikowanie wiedzy i niewiedzy – w tym nastawień sędziennych mówiących względem przedmiotu wypowiedzi – stanowi istotny element dyskursu. Nie dziwi zatem duże zainteresowanie badaczy właśnie tym zagadnieniem, znajdujące swe odzwierciedlenie w licznych pracach dotyczących użycia znaczników modalnych oraz strategii wzajemnego pozycjonowania interlokutorów. Dotychczasowe prace anglojęzyczne dotyczące wykładników modalności oraz strategii negocjowania stanowisk epistemicznych reprezentują różne tradycje i ujęcia badawcze, w tym m.in. językoznawstwo typologiczne (Palmer 1986; 2001), perspektywę kognitywno-funkcjonalną (Nuyts 1989, 2001), analizę konwersacyjną (Heritage and Raymond 2005; Heritage 2012, 2013), językoznawstwo dyskursywno-funkcjonalne (Coates 1983, 1987; Biber i Finegan 1988, 1989; Conrad i Biber 2000; Biber 2006) czy podejście antropologiczne (Goodwin 1990; Ochs 1996). Choć przedmiotem refleksji w powyższych pracach są zróżnicowane gatunki i konteksty społeczne, niewiele miejsca poświęca się w nich dyskursowi sądowemu czy policyjnemu (choć należy podkreślić, iż zarówno dyskurs sądowy, jak i dyskurs policyjny były i są szeroko analizowane w pracach reprezentujących inne orientacje badawcze). Z kolei pozostałe opracowania na temat sposobów prezentowania stanowisk i sądów wartościujących w komunikacji prawniczej dotyczą w dużej mierze wyroków sądowych i argumentacji sędziowskiej, w tym schematów argumentacyjnych (zob. Mazzi 2007, 2010) czy frazeologii wartościującej (zob. Goźdz-Roszkowski i Pontrandolfo 2013; Goźdz-Roszkowski i Pontrandolfo 2018).

Moje badania, których owocem jest prezentowany powyżej cykl artykułów, wpisują się w trend widoczny w najnowszych badaniach nad modalnością, polegający na odejściu od formalnego (logicznego) opisu wykładników modalnych na rzecz analizy ich autentycznego użycia, konceptualizowanego przez badaczy dyskursu m.in. jako *commitment* (Stubbs 1986), *evidentiality* (Chafe 1986), *metadiscourse* (Hyland i Tse 2004), *engagement* (White 2003) czy wreszcie *stance*, przy czym ten ostatni termin doczekał się różnych ujęć (por. Hyland 2005; du Bois 2007; Hunston 2011). Moje badania reprezentują zatem szerokie rozumienie kategorii modalności zakładające, iż jej nośnikami mogą być różnorakie elementy dyskursu (w tym leksykalne czasowniki modalne, rzeczowniki, przymiotniki, przysłówki modalne, a nawet elementy prozodyczne), a nie jedynie zamknięty katalog czasowników modalnych.

Należy dodać, iż w anglojęzycznych badaniach dotyczących modalności i nastawień sędziowych interlokutorów, dużo uwagi poświęca się wspólnej relacji modalności epistemicznej i modalności ewidencjalnej, przy czym dominują dwa główne stanowiska. Dla przedstawicieli pierwszego z nich ewidencjalność jest kategorią gramatyczną (zob. Aikhenvald 2004), która nie obejmuje leksykalnych wykładników subiektywnych ocen nadawcy. Zwolennicy drugiego, szerszego ujęcia (zob. Chafe 1986) podnoszą natomiast, że znaczniki ewidencjalne obejmują nie tylko jednostki gramatyczne, lecz także środki leksykalne, które kodują zarówno źródło informacji, jak i ocenę jego pewności czy wiarygodności przez mówiącego. W swoich pracach skłaniał się ku szerszemu rozumieniu ewidencjalności, choć zauważam, iż w takim ujęciu definitywne rozstrzygnięcie przynależności niektórych wykładników do grupy znaczników epistemicznych czy ewidencjalnych nie zawsze jest możliwe.

Na temat często przywoływanego w niniejszym autoreferacie zjawiska określanego mianem *stance* (oraz zjawisk pokrewnych) powstały rozliczne opracowania. Wśród ujęć analitycznych odwołujących się do tego pojęcia warto wymienić podejście Hylanda (2005), który zwraca uwagę na interakcyjny charakter dyskursu akademickiego oraz jego rolę w kształtowaniu relacji społecznych. Wyróżnia on przy tym znaczniki kodujące stanowisko autora (*stance*) i elementy angażujące odbiorcę (*engagement*). Z kolei obiektem dociekań Thompson i Hunston (2000) oraz Hunston (2011) – należących do językoznawstwa korpusowego – jest wartościowanie (*evaluation*) oraz jego rola w dyskursie. W tym ujęciu postawa nadawcy (*stance*) jest wyrażona poprzez określenie jego punktu widzenia oraz odczuć w stosunku do innych osób, rzeczy czy twierdzeń. Zarówno postawa mówiącego, jak i akt wartościowania znajdują odzwierciedlenie w języku wartościującym obejmującym szereg strategii i form nierzadko różnych od oczywistych nośników znaczeń ewaluatywnych (takich jak przymiotniki czy przysłowki). Wreszcie w modelu interakcyjnym zaproponowanym przez du Bois (2007), termin *stance(taking)* jest definiowany jako działanie podejmowane wspólnie przez interlokutorów, którzy uczestniczą w publicznym akcie wzajemnego pozycjonowania postaw oraz wartościowania przedmiotów i obiektów dyskursu. W tym ujęciu uczestnicy procesu pozycjonowania (*stancetakers*) negocjują swoje poglądy i kształtują relacje społeczne odwołując się do społeczno-kulturowych systemów wartości.

W tym miejscu pragnę wspomnieć o roli, jaką w procesie formułowania i negocjowania nastawień sędziowych i wartościowań odgrywają angielskie *verba dicendi* (nazywane też *communication verbs*, *speech act verbs* czy *verbs of speaking*). Chciałabym przy tym zwrócić uwagę, że analizy użycia czasowników mówienia zawarte w prezentowanym cyklu stanowią pierwszą część moich badań związanych z użyciem *verba dicendi* i *verba mentalis*. Te dwie klasy czasowników są często zestawiane z uwagi na fakt, iż – jak podkreślają niektórzy badacze – stanowią one „dwie strony tego samego medalu” (Shinzato 2004: 871). Inaczej rzecz ujmując, te pierwsze są łączone z zewnętrznymi, tj. publicznymi, punktami odniesienia, podczas gdy te drugie są kojarzone z wewnętrznymi, tj. prywatnymi, punktami odniesienia dostępnymi jedynie umysłowi mówiącego (Fetzer 2014: 70). Użycie czasowników mówienia wiąże się z przywoływaniem treści już wypowiedzianych oraz ustosunkowywaniem się do nich

przez mówiącego. Z kolei używając czasowników mentalnych, mówiący w sposób wyraźny sygnalizuje fakt, iż komunikowane przez niego treści stanowią subiektywną, mającą swe źródło w jego procesach myślowych ocenę. Ta może jednak nabrać charakteru intersubiektywnego poprzez uwzględnienie w interakcji perspektywy odbiorcy.

Istniejące badania nad użyciem czasowników mówienia dotyczą w znacznej mierze kontekstów nieprawniczych. Jednym z obszerniejszych opracowań jest studium Gawlika (2010), w którym autor wnikliwie analizuje dane korpusowe ilustrujące zachowanie podstawowych *verba dicendi* w mówionym amerykańskim dyskursie akademickim. Warto też przywołać pracę Dirven et al. (1982) dotyczącą czasowników *say, talk, say* i *tell*, a także analizę schematów interakcyjnych z formami ciągłymi czasownika *say*, postrzeganych przez autorów jako znaczniki dyskursu sygnalizujące ciągłość stanowiska uczestników dyskusji studenckich (Craig i Sanusi 2000). Wspomniane powyżej opracowania stanowią ciekawy punkt odniesienia dla analizy zachowań czasowników mówienia w kontekście prawniczym, zwłaszcza mając na uwadze fakt, że *verba dicendi* nie były dotychczas przedmiotem wnikliwych analiz anglojęzycznych badaczy dyskursu prawniczego pod kątem ich roli w sygnalizowaniu nastawień sądzeniowych i wartościowań. Wyjątek stanowią tutaj prace Johnson (2014a, 2014b) analizujące użycie czasowników *say* i *tell* oraz ich udział w przytaczaniu i cytowaniu, a więc rekontekstualizacji, wcześniejszych wypowiedzi uczestników postępowań sądowych, w tym procesów Davida Irvinga oraz Harolda Shipmana. Sama autorka nie odwołuje się jednak w sposób bezpośredni do pojęcia *stance* i nie używa go jako ramy interpretacyjnej badanego materiału. Nie są mi znane także żadne opracowania polskich badaczy anglojęzycznego dyskursu prawniczego, których głównym przedmiotem refleksji byłyby czasowniki mówienia czy czasowniki mentalne.

Mając powyższe na uwadze, swoje badania postrzegam jako uzupełnienie istniejących dociekań ogniskujących się wokół szeroko rozumianej modalności i jej nośników w dyskursie prawniczym. Wynika to z mojego przekonania, że strategie pozycjonujące interlokutorów – będące odzwierciedleniem ich subiektywnych nastawień, ocen i sądów – są niezwykle istotnym elementem interakcji w kontekstach konfrontacyjnych, w których ocenie podlegają rzetelność, wiarygodność oraz siła przekonywania uczestników dyskursu. Należy przy tym pamiętać, że ponieważ cele komunikacyjne tych ostatnich są rozbieżne, prezentują oni nierzadko krańcowo różne narracje dotyczące tych samych zdarzeń. Przedmiotem refleksji w moich badaniach jest zatem szereg mechanizmów interakcyjnych zawierających czasowniki, za pomocą których mówiący sygnalizują relacje interpersonalne, a ponadto usiłują przekonać odbiorcę o swojej wiarygodności i o ważności prezentowanych przez siebie argumentów. Obejmują one m.in. użycie czasownikowych parentetycznych (klasyfikowanych w literaturze przedmiotu jako znaczniki pragmatyczne (*pragmatic markers*) bądź wtrącenia parentetyczne typu komentującego (*comment clauses*)), strategie parafrazy i przeformułowania (*paraphrase and reformulation*) z czasownikiem *say*, czy wreszcie (wykazujące częściowo negatywną prozodię semantyczną) schematy z podstawowymi czasownikami mówienia (*say, talk, tell, speak*).

Analiza schematów użycia i znaczeń wybranych czasowników ma na celu umożliwienie lepszego poznania zróżnicowanych sposobów komunikowania postaw i sądów wartościujących przez uczestników dyskursu, a także określenia źródeł uzasadnień prezentowanych przez nich ocen. Badania mają ponadto umożliwić poznanie mechanizmów wspólnego konstruowania (nie)wiedzy przez uczestników interakcji w kontekstach instytucjonalnych, a także określić rolę, jaką w tym procesie odgrywają czasowniki (zwłaszcza *verba dicendi* i *verba mentalis*). Mechanizmy te tym bardziej zasługują na uwagę, gdyż język angielski nie posiada zgramatykalizowanego systemu ewidencjalności, a użycie znaczników (w tym czasowników) epistemicznych i ewidencjalnych nie jest obligatoryjne. Ciekawym przedmiotem analizy są zatem (mniej lub bardziej wydatne) strategie dyskursywne, za pomocą których strony postępowań sądowych i przesłuchań policyjnych dążą do uznania wiarygodności, czy wręcz wyższości prezentowanych przez siebie stanowisk epistemicznych (*epistemic priority*).

Materiał i narzędzia badawcze

Materiał empiryczny stanowiący podstawę moich badań można podzielić na dwie grupy. Pierwsza z nich to stenogramy z postępowania o zniesławienie w sprawie David Irving przeciwko Penguin Books i Deborah Lipstadt (w dalszej części autoreferatu, dla ułatwienia, stosuję skróconą nazwę „proces Irvinga”). Stenogramy dokumentujące 32 dni przesłuchań (w sumie ok. 1,5 mln słów) odbywających się bez udziału ławy przysięgłych (*bench trial*) pochodzą ze strony internetowej dostępnej pod adresem: <https://www.hdot.org/trial-materials/trial-transcripts/>. Tu należy zastrzec, że z uwagi na fakt, iż materiał wykorzystany w analizach pochodzi z jednego postępowania, poczynione ustalenia dotyczące strategii interakcyjnych należy postrzegać jako opisujące ten konkretny proces, a nie jako kategoryczne stwierdzenia dotyczące sposobów negocjowania stanowisk w dyskursie sądowym w ogóle. Jednocześnie uważam, że można je przyjąć jako punkt odniesienia dla porównań ze strategiami stosowanymi w innych rodzajach przesłuchań. Opisowany materiał empiryczny wykorzystywałam w badaniach przedstawionych w artykułach oznaczonych we wniosku numerami I.A.1, I.A.4, I.A.5, I.A.6, I.A.8 i I.A.9.¹

Drugi rodzaj danych językowych poddanych analizie obejmuje udostępnione online stenogramy z przesłuchań policyjnych oraz przesłuchań FBI (na potrzeby niniejszego wywoodu określane wspólnie mianem „przesłuchań policyjnych”) pochodzące ze sprawy dotyczącej zabójstwa czarnoskórego mężczyzny przez białego policjanta, a także stenogramy z kilku innych przesłuchań (które również udostępniono online), w tym stenogramy z przesłuchań prowadzonych przez FBI dotyczących postępowania o zabójstwo dziecka oraz przesłuchania prowadzone przez policję w Calgary dotyczące m.in. napaści z bronią w rękę i napaści seksualnej. W pierwszej grupie stenogramów dane osobowe zostały poddane anonimizacji przez stronę udostępniającą materiał online,

¹ Numeracja artykułów podana w nawiasach kwadratowych w niniejszym autoreferacie odnosi się do numeracji zawartej w wykazie prac stanowiącym załącznik nr 4 do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego.

natomiast w pozostałych stenogramach tożsamość mówiących była oznaczona. Zapisy z przesłuchań policyjnych wykorzystałam w badaniach przedstawionych w artykułach oznaczonych we wniosku numerami I.A.2, I.A.3, I.A.7 i I.A.9.

W większości prezentowanych w ramach cyklu opracowań staram się w sposób eklektyczny łączyć założenia i metodologie różnych modeli analitycznych. Nadrzędną ramą interpretacyjną jest dla mnie niezmiennie pojęcie *stance(taking)*, które za du Bois (2007) postrzegam jako działanie, a więc zjawisko interakcyjne współtworzone przez interlokutorów jednocześnie uczestniczących w akcie wzajemnego pozycjonowania prezentowanych przez siebie stanowisk oraz wartościowania przedmiotów i obiektów dyskursu. Podejście interakcyjne inspirowane założeniami analizy konwersacyjnej (CA) próbuję łączyć z perspektywą frazeologiczną obecną w pracach językoznawców reprezentujących nurt badań nazywanych *Corpus-Assisted Discourse Studies* (CADS), takich jak Hunston (2011) czy Goźdź-Roszkowski i Pontrandolfo (2013, 2018), w których, w odróżnieniu od podejścia du Bois, frazeologie związane z sygnalizowaniem stanowisk nadawców komunikatów (*stance*) oraz frazeologie wartościujące będące nośnikami ich ocen (*evaluation*) traktowane są jako odrębne kategorie. Ten nieco niekonwencjonalny mariaż modeli analitycznych zakłada zatem, z jednej strony, szczegółową analizę jakościową poszczególnych wypowiedzi – określaną w analizie konwersacyjnej mianem kolejek (*turns*) – a z drugiej, wyłonienie powtarzających się schematów i frazeologii za pomocą narzędzi korpusowych oraz określenie ich dystrybucji w wypowiedziach (tj. kolejkach) poszczególnych mówców. Połączenie obu perspektyw badawczych ma na celu dokładniejszą identyfikację strategii związanych z negocjowaniem stanowisk interlokutorów.

W odróżnieniu od tradycyjnej analizy konwersacyjnej, w swoich badaniach nie uwzględniam cech prozodycznych (dostrzegając jednak ich ogromną wagę w sygnalizowaniu subiektywnych ocen i nastawień), ani też nie polegam na szczegółowej transkrypcji dokumentującej wszystkie zjawiska wokalne. Biorę natomiast pod uwagę szerszy kontekst interakcji oraz tożsamość interlokutorów (są to z kolei elementy pomijane w klasycznej analizie konwersacyjnej badającej głównie wewnętrzną strukturę interakcji i jej sekwencyjność). Zakładam jednocześnie powtarzalność schematów związanych z wyrażaniem i negocjowaniem nastawień oraz wartościowań, które – jak wierzę – można wyłonić dzięki analizie korpusowej uwzględniającej konkordancje z obszerniejszego materiału językowego, co naturalnie byłoby niemożliwe w wypadku manualnej mikroanalizy pojedynczych konwersacji.

W swoich badaniach staram się zatem uwypuklić zarówno rolę kontekstu interakcyjnego i tożsamości interlokutorów, jak i powtarzalność schematów interakcyjnych i frazeologii będących nośnikami subiektywnych znaczeń, które nie zawsze są oczywiste (*non-obvious meaning*), a które można uwidocznic badając otoczenie i kolokaty wybranych elementów dyskursu. Odwołuję się przy tym do pojęcia prozodii semantycznej, definiowanej jako „aura znaczeniowa”, którą dane słowo jest przepojone przez swoje kolokaty (Louw 1993: 156) czy, jak ujmuje to Partington (1998: 68), „konotacyjnego zabarwienia” współwystępujących elementów. Podobnie jak inni językoznawcy reprezentujący nurt CADS (por. Goźdź-Roszkowski i Pontrandolfo 2018),

przyjmuję szeroką – różniącą się od klasycznego rozumienia frazeologizmów – perspektywę dystrybucyjną (*distributional phraseology*) (por. Granger i Paquot 2008; Gries 2008), zgodnie z którą frazeologizmy są rozumiane jako zbitki wyrazowe stanowiące jednostki o umotywowanym znaczeniu, w tym niekompletne struktury składniowe (Goźdz-Roszkowski 2011: 44).

Omówienie wyników badań

Przeprowadzone badania pozwoliły zidentyfikować interakcyjne schematy użycia czasowników i ich funkcje, a ponadto frazeologie charakteryzujące rejestr sądowy i rejestr policyjny oraz, w niektórych wypadkach, określić ich prozodię semantyczną.

Pierwszy artykuł z cyklu [I.A.1] obrazuje rolę czasowników mentalnych (które w tej pracy – za Hylandem (1998) – nazywam leksykalnymi czasownikami epistemicznymi) w dyskursywnym konstruowaniu treści stanowiących materiał dowodowy w procesie Irvinga. Szczególną uwagę zwracam tutaj na dystrybucję i funkcje czasowników *think*, *know*, *understand* i *believe* użytych w pierwszej osobie liczby pojedynczej, również w połączeniu z negacją, odsłaniając ich rolę w komunikowaniu pewności i niepewności przez poszczególnych uczestników postępowania. Rozróżniam ponadto stwierdzenia reprezentujące własny punkt widzenia mówiącego od referowanych sądów stron trzecich. W tym badaniu pokazuję, że wśród analizowanych elementów fraza *I think* jest najczęstszym znacznikiem czasownikowym subiektywnych sądów, a ponadto że w zależności od jej pozycji w zdaniu sygnalizuje ona pewność (na początku zdania) bądź, przeciwnie, (zwłaszcza w środku zdania) brak pewności (pełniąc funkcję elementu dyskursu asekuracyjnego określanego w pracach anglojęzycznych terminem *hedging*). Potwierdza to ustalenia innych badaczy analizujących użycie *I think* w innych rodzajach dyskursu. Zauważam ponadto, że strony postępowania unikają eksplicytnego wyrażania wątpliwości czy niewiedzy, na ogół komunikując umiarkowany stopień pewności. Omawiane opracowanie bazuje na wybranych stenogramach z procesu Irvinga i stanowi wstęp do bardziej pogłębionych badań zachowań interakcyjnych w całym procesie.

Kolejne dwa artykuły [I.A.2 i I.A.3] dotyczą dwóch częstych znaczników pragmatycznych zawierających czasowniki mentalne, tj. *I mean* i *you know* oraz ich dystrybucji i roli w dyskursie przesłuchań policyjnych. Celem analizy było zbadanie zachowania tych znaczników w interakcji charakteryzującej się znaczną asymetrią władzy, w tym także pokazanie ich wielofunkcyjności i dużej zależności od kontekstu. Przyjmując za punkt wyjścia studium Fox Tree i Schrock (2002) oraz niejednokrotnie cytowaną w literaturze przedmiotu pracę Schiffrin (1987) dotyczącą znaczników dyskursywnych, w pierwszej części swojego badania pokazuję podstawową rolę *I mean* jaką jest „sygnalizowanie nadchodzących zmian” w dyskursie. Analizuję przy tym funkcje szczegółowe tego znacznika obejmujące budowanie relacji interpersonalnych, funkcję organizacyjną (dotyczącą organizacji kolejek), funkcję autokorekty czy wreszcie funkcję monitorującą. Przyglądam się także reakcjom odbiorcy na wypowiedzi zawierające znacznik *I mean*, uwypuklając przy tym znaczenie asymetrii władzy oraz jej wpływ na organizację i treść kolejek przesłuchujących i przesłuchiwanym. W drugiej części badania

skupiam się natomiast na skierowanym na odbiorcę znaczniku *you know*, którego główną rolą – jak podnoszą Jucker i Smith (1998) – jest „aktywizacja wnioskowań odbiorcy”. Tutaj również przyglądam się zachowaniu interakcyjnemu tego wykładnika i badam korelację między poszczególnymi schematami jego użycia a interakcyjnym statusem mówiących. Przy tej okazji, podobnie jak w części analizy dotyczącej *I mean*, uwypuklam wpływ kontekstu instytucjonalnego oraz społecznie przypisanych ról przesłuchującego i przesłuchiwanego na schematy interakcyjne i użycie *I mean* dla określonych celów, w tym jego funkcje interpersonalne, eksplikacyjne, monitorujące i organizacyjne.

Kontynuacją interpretacji znaczników pragmatycznych zawierających czasowniki jest kolejny artykuł dotyczący procesu Irvinga [I.A.4]. W swoich rozważaniach poprzedzających analizę schematów interakcyjnych obecnych w tym postępowaniu zestawiam różne perspektywy teoretyczne i etykiety stosowane w odniesieniu do subiektywnych ocen nadawcy wyrażających jego stosunek do treści propozycyjnej, w tym, obok wspomnianego już terminu znaczniki pragmatyczne (*pragmatic markers*), używam także terminów wtrącenia parentetyczne typu komentującego (*comment clauses*) oraz interakcyjne znaczniki dyskursywne (*interactive discourse markers*). Na potrzeby omawianego tu badania przyjmuję podział na wtrącenia skierowane na nadawcę (*I-oriented comment clauses*) i wtrącenia skierowane na odbiorcę (*you-oriented comment clauses*), wskazując na przydatność ich analizy pragmatycznej, różniącej się od formalnych opisów ich właściwości syntaktycznych. Zwracam przy tym szczególną uwagę na schematy *I + czasownik* i *as I/and I/if I + czasownik* oraz *you + czasownik* i *as you(r)/if you(r) + czasownik*. Wśród analizowanych wtrąceń na plan pierwszy wysuwają się znaczniki skierowane na nadawcę (*I think, I mean*), sygnalizujące m.in. nastawienia sądzeniowe mówiących (w tym ich stanowiska epistemiczne), grzeczność językową, dyskurs asekuracyjny, czy wreszcie metakomentarze, które budują spójność dyskursu.

Ten sam materiał badawczy, tj. stenogramy z procesu Irvinga, wykorzystałam w kolejnej analizie dotyczącej użycia znaczników zawierających podstawowy czasownik mówienia, tj. *say* [I.A.5]. W tym wypadku badanie jakościowe przeprowadziłam odnosząc się do teorii przestrzeni dyskursywnej (Chilton 2004) zakładającej, że mówiący tworzą rzeczywistość społeczną poprzez struktury językowe i poprzez interakcję, w ramach której wzajemnie pozycjonują uczestników dyskursu oraz orientują się względem ich wypowiedzi i osądów. Te ostatnie są postrzegane jako reprezentacje na osi czasu (*then/now*), przestrzeni (*here/there*) i modalności (*right/wrong*), i podlegają interpretacji względem ośrodka deiktycznego (*I/we*), stanowiącego źródło aksjologicznego oglądu świata. Przyglądając się schematom użycia znaczników z czasownikiem *say* w przestrzeni dyskursu sądowego sugeruję ponadto, aby odtwarzaną w trakcie interakcji na sali sądowej rzeczywistość pozasądową postrzegać w kategoriach podróży w czasie, obejmującej interpretację zdarzeń faktycznych przez zeznających, postrzegających je w kategoriach prawdopodobieństwa i możliwości, a więc wiążących się z ich subiektywną oceną i wartościowaniem. Wśród badanych przeze mnie elementów znalazły się m.in. znaczniki *as I say/as you say; as I said/as you said; I say/you say* oraz *let us say/shall we say*. W konkluzjach swojej pracy zauważam, że wzmiankowane schematy pełnią w

dyskursie rolę „drogowskazów” określających wzajemną pozycję interlokutorów, a ponadto elementów wartościujących komunikowane przez nich treści.

Rola podstawowego *verbum dicendi* jakim jest czasownik *say* w sygnalizowaniu postaw i sądów wartościujących nadawcy w dyskursie sądowym stanowi przedmiot analizy przedstawionej w kolejnym artykule cyklu [I.A.6]. Przyjmuję w niej za językoznawcami reprezentującymi dialogiczne spojrzenie na dyskurs, że nastawienia sądzeniowe i oceny wartościujące są negocjowane w trakcie interakcji, podczas której mówiący stale ustosunkowują się do już wypowiedzianych sądów, uwzględniając tym samym perspektywę odbiorcy i przyczyniając się do intersubiektywności wspólnie konstruowanych stanowisk. Łącząc niektóre założenia analizy konwersacyjnej z perspektywą frazeologiczną, zwracam uwagę na rolę schematów zawierających czasownik *say* w: sygnalizowaniu zmiany perspektywy nadawcy, kwestionowaniu stanowisk innych interlokutorów, rekonstruowaniu rzeczywistości pozajęzykowej oraz sygnalizowaniu ciągłości prezentowanych stanowisk. Na podstawie przeprowadzonego badania korpusowego powtarzających się schematów interakcyjnych dowodzę, że czasownik *say* jest implicytnym znacznikiem postaw mówiących, umożliwiającym im organizację i perspektywizację negocjowanych ocen i wartościowań. Podobnie jak inni badający subiektywne znaczniki w dyskursie zauważam, że akty wyrażające stanowiska mówiących (*stance acts*), z uwagi na ich rozproszony i implicytny charakter, na ogół nie poddają się kwantyfikacji.

Użyciu czasownika *say* przyglądam się ponadto w pracy dotyczącej schematów interakcyjnych w dyskursie przesłuchań policyjnych [I.A.7], zwracając uwagę na częstość występowania określonych schematów i badając korelację między statusem nadawcy a wyborem formy. Zastanawia mnie zwłaszcza to, w jaki sposób asymetria władzy istniejąca między ekspertem (przesłuchującym), a nie-ekspertem (przesłuchiwanym) znajduje odzwierciedlenie w preferowanych frazeologiach i schematach interakcyjnych. Zestawiam ponadto schematy interakcyjne z *say* obecne w dyskursie przesłuchań policyjnych ze schematami obecnymi w dyskursie sądowym. Na podstawie analizy frekwencyjnej stwierdzam, że czasownik *say* jest częstszym wyborem w dyskursie przesłuchań policyjnych. W dyskursie sądowym zauważam ponadto częstsze współwystępowanie *say* z zaimkiem *I* sygnalizującym perspektywę pierwszej osoby i służącym lepszej prezentacji stanowiska, z jakim identyfikuje się mówiący. Wreszcie ustalają, że forma ciągła czasownika *say* jest preferowana zarówno w dyskursie przesłuchań policyjnych, jak i w dyskursie sądowym, co odpowiada ogólnemu ukierunkowaniu tych interakcji na bezpośredni kontekst sytuacyjny. Wreszcie – podobnie jak w innych analizach dotyczących czasownika *say* i stanowiących część prezentowanego tutaj cyklu – dochodzę do wniosku, że odgrywa on istotną rolę we wzajemnym negocjowaniu i konstruowaniu stanowisk oraz sądów wartościujących interlokutorów.

Podobne ujęcie interakcyjno-frazeologiczne proponuję w pracy dotyczącej schematów użycia kilku podstawowych czasowników mówienia (*say, talk, tell, speak*), a dokładniej ich wystąpień w formie ciągłej [I.A.8]. W tym badaniu dużo uwagi poświęcam formie *saying* oraz jej roli w sygnalizowaniu postaw i ocen nadawcy. Negatywne zabarwienie konotacyjne czasownika *say* (tj. jego negatywna prozodia semantyczna), jest

widoczne zwłaszcza w nieprzyjaznych pytaniach kierowanych do przesłuchiwanym osób, mających na celu podważenie zasadności prezentowanych przez nich stanowisk epistemicznych (*Are you saying...?*). Przeprowadzona przeze mnie analiza prowadzi do wniosku, że w kontekście sądowym czasownik *say* (mimo przypisywanego mu w badaniach nad dyskursem medialnym charakteru neutralnego czasownika referującego) pełni rolę znacznika postawy kodującego sceptyczne czy wręcz negatywne nastawienie nadawcy do stanowisk prezentowanych przez innych interlokutorów. Analiza sugeruje ponadto, że schematy zawierające formy ciągłe *talking*, *telling* i *speaking* nie wykazują równie negatywnej polaryzacji, choć niektórym z nich również można przypisać rolę znaczników sygnalizujących przekonanie nadawcy o wyższości jego stanowiska epistemicznego względem stanowiska odbiorcy (*I am telling you*). Ważnym zagadnieniem, na które zwracam uwagę w omawianej pracy jest subiektywne, nieaspektualne użycie teraźniejszego czasu ciągłego służące uwypukleniu subiektywnych ocen nadawcy, określane mianem „interpretative progressive” (Huddleston and Pullum et al. 2002) lub „experiential progressive” (Wright 1995). Po raz kolejny wskazują też na rozproszenie elementów wartościujących i pewną nieoczywistość, czy wręcz nieuchwytność, nośników zdradzających pozytywną bądź negatywną postawę nadawcy, które można uwidoczniać dopiero za pomocą narzędzi korpusowych.

Cykl dopełnia wspomagana komputerowo analiza parafraz i przeformułowań zawierających czasownik *say* poświadczonych w analizie przesłuchań sądowych i policyjnych [I.A.9]. Przyjmując za punkt wyjścia zbitki wyrazowe zawierające elementy *so*, *and*, *but*, *when* oraz zaimki *I* i *you*, a następnie badając ich kolokaty ustaliłam obecność form *say/said*, zwracając uwagę na ich funkcję w strategiach referowania wypowiedzi własnych mówiącego oraz wypowiedzi innych uczestników interakcji. Analizując wybrane przykłady użycia strategii parafrazy i przeformułowania, podkreślam rolę, jaką rekontekstualizacja odgrywa w dyskursie instytucjonalnym, dając możliwość zniekształcenia pierwotnej intencji mówiącego przez osobę referującą i przemycenia preferowanych ocen i sądów wartościujących. Analiza zebranego materiału wskazuje na większą widoczność strategii nakierowanych na odbiorcę, zwłaszcza w dyskursie przesłuchań policyjnych. Pozwala ponadto na identyfikację schematów interakcyjnych zawierających czasownik *say*, których celem, jak można przypuszczać, jest wpłynięcie na kształt odpowiedzi. W swoim badaniu wyróżniam trzy schematy: *when-you-say-A, -(do)-you-mean-B?*, *when-you-say-A, -are-you-saying-B-or-C?*, obecne zarówno w materiale z przesłuchań sądowych, jak i policyjnych, a także wyraźnie sugerujący odpowiedź schemat *are-you-saying-A, -when-you-say-B?* poświadczony wyłącznie w materiale z przesłuchań sądowych.

Reasumując, najważniejsze ustalenia płynące z badań, które przedstawiłam powyżej można podsumować w następujący sposób:

1/ Czasowniki mówienia (w tym zwłaszcza czasownik *say*) oraz czasowniki mentalne odgrywają istotną rolę w intersubiektywnym konstruowaniu stanowisk i sądów wartościujących w dyskursie przesłuchań sądowych i policyjnych;

2/ Czasowniki mówienia i czasowniki mentalne – występujące zarówno w strategiach nakierowanych na nadawcę, jak i strategiach nakierowanych na odbiorcę –

odgrywają istotną rolę w sygnalizowaniu zmiany perspektywy podmiotu wartościującego oraz w kodowaniu źródła przekonania nadawcy; pełnią zatem funkcję znaczników ewidencjalnych i epistemicznych;

3/ Pozornie mało widoczne elementy dyskursu, postrzegane jako zjawiska peryferyjne w formalnych opisach języka, są istotnymi nośnikami znaczeń subiektywnych, sygnalizującymi nastawienia i oceny wartościujące uczestników postępowań sądowych i policyjnych (stąd nie powinny być pomijane przez tłumaczy ustnych uczestniczących w takich przesłuchaniach);

4/ Użycie czasu teraźniejszego ciągłego czasowników mówienia przez uczestników postępowań sądowych i policyjnych służy nie tylko do bezstronnego przytaczania wypowiedzi innych interlokutorów, lecz także – nierzadko – do interpretowania sensu tych wypowiedzi („interpretative progressive”);

5/ Połączenie analizy frekwencyjnej współwystępowania określonych elementów dyskursu (np. czasowników i ich kolokatów) z analizą manualną inspirowaną założeniami językoznawstwa interakcyjnego i analizy konwersacyjnej (mówiących o roli sekwencyjności kolejek i wewnętrznej organizacji interakcji) pozwala na skuteczną identyfikację strategii wzajemnego pozycjonowania uczestników interakcji oraz frazeologii wartościujących, dając pełniejszy obraz sieci subiektywnych znaczeń współtworzonych podczas interakcji.

Wykorzystanie wyników badań

Uzyskane dotychczas wyniki mogą zostać wykorzystane przez innych badaczy dyskursu prawniczego, w tym analityków mówionych gatunków prawniczych takich jak przesłuchania sądowe i policyjne. Wyniki te pozwalają lepiej zrozumieć interakcyjne mechanizmy konstruowania (nie)wiedzy przez uczestników tych postępowań, co z kolei może okazać się pomocne w ocenie stopnia subiektywizmu, pewności, siły perswazji czy wiarygodności prezentowanych stanowisk. Wyniki badań uświadamiają ponadto fakt, iż nastawienia sędziowskie oraz sądy wartościujące nie zawsze są sygnalizowane wprost, a co za tym idzie dekodowanie intencji i ocen mówiących wymaga bardziej wnikliwego podejścia, wykraczającego poza analizę oczywistych znaczeń pojedynczych środków leksykalnych i struktur gramatycznych.

Poczynione przeze mnie ustalenia można odnieść do innych kontekstów konfrontacyjnych, przez co mogą one stanowić punkt wyjścia dla bardziej pogłębionych badań dotyczących sposobów negocjowania stanowisk epistemicznych i ewidencjalnych oraz sądów wartościujących w innych dyskursach instytucjonalnych bądź specjalistycznych (np. w dyskursie politycznym). Mogą również służyć jako punkt odniesienia dla analiz pozycjonowania epistemicznego i ewidencjalnego w prawniczym dyskursie pisanym. Uzyskane wyniki mogą ponadto uzupełniać inne studia nad epistemicznością i ewidencjalnością w gatunkach nieprawniczych, w tym badania dotyczące strategii interakcyjnych obecnych w różnych językach niemających gramatycznej kategorii ewidencjalności (np. w języku polskim czy niemieckim).

Równie istotnym zagadnieniem jest uwrażliwienie tłumaczy sądowych na rolę

znaczeń ewaluatywnych, które – choć nierzadko są nieoczywiste w języku wyjściowym – powinny zostać oddane w języku docelowym, umożliwiając sędziemu (oraz ławie przysięgłych) ocenę postawy i stopnia pewności – niejednokrotnie wiążącego się z prawdomością lub jej brakiem – osoby przesłuchiwanej. Lepsza znajomość strategii wzajemnego pozycjonowania interlokutorów na sali sądowej może się zatem przyczynić do lepszej jakości tłumaczeń sądowych.

Następna, nie mniej ważna kwestia dotyczy opisu mówionego dyskursu sądowego jako rejestru języka. Identyfikacja częstych strategii pozycjonowania uczestników interakcji, w tym strategii z czasownikami mówienia zawierających powtarzające się frazeologie, pozwala na jego dokładniejszą charakteryzację i wyłonienie mniej oczywistych i dotąd nieomawianych znaczników rejestru sądowego (np. *Are you saying...?*), umożliwiając tym samym porównania z innymi, pozasądowymi rejestrami.

Swoje badania postrzegam też jako dopełnienie innych opracowań dotyczących anglojęzycznego dyskursu prawniczego, wzbogacające je o nowe spojrzenie będące wynikiem połączenia perspektywy językoznawstwa interakcyjnego z perspektywą frazeologiczną obecną w językoznawstwie korpusowym. Swoje badania postrzegam także jako wnoszące nowe spojrzenie na sposoby wyrażania nastawień i wartościowań w dyskursie prawniczym, jako że istniejące – mimo iż dość liczne – prace z tej dziedziny koncentrują się głównie na frazeologiach wartościujących w wyrokach sądowych i nie uwzględniają prawniczego dyskursu mówionego.

5/ Omówienie pozostałego dorobku naukowego i popularyzatorskiego

Dorobek publikacyjny

Poza cyklem artykułów wskazanym powyżej w pkt. 4, od czasu uzyskania stopnia doktora w 2012 r. opublikowałam 10 artykułów w czasopismach naukowych (z których 9 jest indeksowanych w bazach ERIH Plus i Scopus, a jeden również w bazie Web of Science) oraz 3 rozdziałów w tomach zbiorowych (z których jeden został wydany przez wydawnictwo Springer i widnieje w bazie Web of Science). Większość wspomnianych prac została opublikowana w języku angielskim (z wyjątkiem jednego artykułu w języku polskim), dzięki czemu były one dostępne szerszemu, międzynarodowemu gronu odbiorców. W 2014 r. nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego ukazała się także moja monografia pt. *The Realisation of Concession in the discourse of judges: A genre perspective* stanowiąca zmodyfikowaną wersję mojej rozprawy doktorskiej (na mocy umowy zawartej przez WUJ i Columbia University Press, monografia znalazła się w katalogu publikacji anglojęzycznych promowanych przez CUP na rynku amerykańskim) [poz. II.B.12]. Współredagowałam ponadto jeden tom pokonferencyjny (tom został złożony do druku; planowana data wydania przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego: 2019 r.) [poz. II.C.1].

Zarówno artykuły tworzące jednotematyczny cykl (wskazane w pkt. 4), jak i pozostałe prace (wymienione w pkt. 5) stanowią odzwierciedlenie moich zainteresowań badawczych, które ogniskują się wokół następujących zagadnień:

a/ zjawiska *stance(taking)* w gatunkach prawniczych (ten kierunek moich badań – ze szczególnym uwzględnieniem mówionych gatunków prawniczych – omówiłam szczegółowo w pkt. 4);

b/ epistemiczności i ewidencjalności jako kategorii modalnych związanych z komunikowaniem i negocjowaniem subiektywnych nastawień sądzeniowych i sądów wartościujących (ze szczególnym uwzględnieniem kontekstów instytucjonalnych), w tym identyfikacji mniej lub bardziej oczywistych nośników tych znaczeń;

c/ schematów użycia i funkcji czasowników (w tym szczególnie *verba dicendi*, *verba mentalis* i *verba sentiendi*);

d/ użycia form deminutywnych w dyskursie oraz roli, jaką odgrywają w komunikowaniu nastawień sądzeniowych i sądów wartościujących (ze szczególnym uwzględnieniem kontekstów instytucjonalnych);

e/ organizacji interakcji mówionej oraz interakcji online oraz zróżnicowanych strategii wzajemnego pozycjonowania uczestników tych interakcji, ze szczególnym uwzględnieniem elementów wartościujących oraz znaczeń afektywnych;

f/ analizy kontrastywnej zjawisk i strategii wskazanych w pkt. a-e powyżej w perspektywie angielsko-polskiej.

Pragnę też dodać, że o umiędzynarodowieniu moich badań świadczą wskaźniki dokonań naukowych, w tym liczba cytowań: 82 oraz indeks Hirscha: 5 (obliczone przez program *Publish or Perish* na podstawie bazy Google Scholar, stan na dzień 11 kwietnia 2019 r.).

Za swój dorobek publikacyjny otrzymałam nagrodę Rektora UJ za działalność naukową w 2014 r. (zajęłam III miejsce na Wydziale Filologicznym UJ).

Wyrażanie i negocjowanie stanowisk (*stancetaking*) w dyskursie prawniczym (w gatunkach pisanych i mówionych)

Omawiane w tej części autoreferatu publikacje stanowią cykl 8 artykułów dotyczących sposobów wyrażania i negocjowania stanowisk w dyskursie prawniczym i obejmują zarówno gatunki pisane, jak i mówione.

Trzy z nich dotyczą użycia przysłówków modalnych w orzeczeniach i opiniach sądowych. W pierwszej pracy [II.A.1] zwracam uwagę na dialogiczny charakter wybranych przysłówków modalnych, odwołując się do bachtinowskiego założenia o polifoniczności dyskursu i dialogiczności komunikacji (Bachtin 1981). Porównując dystrybucję i użycie wybranych przysłówków w czterech różnych kontekstach prawniczych (w tym w dyskursie sądowym, a także w wyrokach i opiniach sądowych), przedstawiam wielofunkcyjność analizowanych przysłówków, które – w zależności od kontekstu użycia i relacji między nadawcą a odbiorcą – z jednej strony sygnalizują solidarność i grzeczność, a z drugiej są znacznikiem władzy i autorytetu. Podobne, dialogiczne spojrzenie na przysłówki modalne przyjmuję w kolejnej pracy [II.A.5], której celem jest zbadanie roli argumentacyjnej przysłówków *indeed*, *clearly*, *(not) necessarily* i *of course* w opiniach rzeczników generalnych Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (obecnie: TSUE). Badanie to pokazuje m.in., że przysłówki *indeed* i *clearly*, kojarzone z

logiczną argumentacją, występują częściej niż przysłówki służące podkreśleniu solidarności między nadawcą a odbiorcą. Odślania ono także rolę wybranych przysłówków w eksponowaniu preferowanych argumentów na tle możliwych kontrargumentów. Wreszcie w trzecim badaniu [II.B.14] analizuję strategie stosowane w tłumaczeniu przysłówków modalnych z języka angielskiego na język polski, zwracając uwagę na znaczenia prototypowe i kontekstualne. Swoje ustalenia formułuję na podstawie analizy korpusów paralelnych poświadczających konteksty i schematy użycia wybranych przysłówków w opiniach rzeczników generalnych ETS. W swojej dyskusji zwracam uwagę na fakt, iż – jak pokazuje porównanie danych korpusowych – niektóre znaczenia modalne analizowanych przysłówków zostają pominięte w tłumaczeniu, przez co siła retoryczna tekstów docelowych jest mniejsza niż ta cechująca teksty źródłowe.

Kolejna publikacja w omawianym cyklu dotyczy sposobów prezentowania stanowisk w korpusie orzeczeń Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych dotyczących kary śmierci [II.A.2]. Stanowi ona próbę identyfikacji zróżnicowanych nośników postaw i sądów wartościujących w argumentacji sędziowskiej reprezentującej formalny dyskurs pisany, który – z uwagi na swój charakter – nie pozwala na negocjację stanowisk i ocen w bezpośredniej konfrontacji z odbiorcą. Mimo to, jak dowodzę, można w nim rozpoznać nośniki świadczące o interakcyjności i dialogiczności argumentacji. Analizowane znaczniki nastawień i ocen sędziów przyporządkowałam do pięciu nadrzędnych kategorii: strategii autoprezentacji oraz prezentacji innych; strategii określających stanowisko argumentacyjne; znaczników ewidencjalnych; elementów dyskursu asekuracyjnego, a także istotnych „nieobecności.” W badaniu wspomnianych elementów uwypukliłam rolę perspektywy w argumentacji, zwracając uwagę na różnice w strategiach obecnych w opiniach większości sądu (*majority opinions*) oraz w zdaniach odrębnych (*dissenting/concurring opinions*).

Użyciu frazeologii zawierających formy deminutywne w dyskursie sądowym przyglądam się natomiast w kolejnych dwóch artykułach [II.A.6 i II.A.7] prezentujących ustalenia płynące z analizy stenogramów z procesu Irvinga (omówionego szczegółowo w pkt. 4). Uzyskane w tym badaniu wyniki wskazują na niemałą rolę deminutywów analitycznych w sygnalizowaniu sądów wartościujących i we wzajemnym pozycjonowaniu interlokutorów oraz ich ocen. Analiza ta (łącząca analizę korpusową z analizą manualną) pozwoliła na wyszczególnienie najczęstszych współwystępowania znacznika *little* z innymi elementami dyskursu, z których wiele odnosi się do oceny pisemnych materiałów dowodowych oraz zeznań innych uczestników postępowania. Kontynuacją tej części moich badań jest praca dotycząca frazeologii deminutywnych (które określam mianem *evaluative diminutivity*) w orzeczeniach Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych. Przewiduję, iż zostanie ona opublikowana w 2019 r.

Kolejny artykuł [II.A.8] dotyczy polskiego dyskursu sądowego i stanowi studium przypadku. Analizuję w nim jedno zdarzenie komunikacyjne, jakim było przesłuchanie byłego premiera Polski Donalda Tuska w sprawie związanej z katastrofą smoleńską. Tym razem za punkt wyjścia analizy przyjąłam model KUB (Zuczkowski, Bongelli i Riccioni 2017), zgodnie z którym opis wszystkich stanowisk epistemicznych można zredukować do trzech pozycji: wiedzy, niewiedzy bądź przekonania (*Knowing, Unknowing, Believing*).

Takie ujęcie, w odróżnieniu od innych modeli, nie wymaga szczegółowego określania stopnia pewności czy niepewności nadawcy. Celem badania było zatem ustalenie, za pomocą jakich środków językowych świadek komunikuje swoją wiedzę (pewność), niewiedzę (ani pewność, ani niepewność) i przekonanie (niepewność). Na podstawie przeprowadzonej analizy można stwierdzić, że odnosząc się do okoliczności katastrofy były premier najchętniej komunikuje niewiedzę i przekonanie. Sądy, które można określić jako pewne dotyczą natomiast głównie kwestii administracyjnych niezwiązanych bezpośrednio z katastrofą.

Ten cykl dopełnia analiza senackiego przesłuchania sędziego Brett Kavanaugh w procesie zatwierdzania jego kandydatury na stanowisko Sędziego Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych [II.A.9] przeprowadzona pod kątem użycia czasowników mówienia (*say, talk i tell*) i czasowników mentalnych (*think, believe i understand*) przez obie przesłuchiwane strony (sędziego oraz jego oskarżycielki Christine B. Ford). Badanie, które przeprowadziłam na podstawie stenogramu przesłuchania oraz zapisu audiowizualnego (oba źródła były dostępne online) pokazało znaczne różnice w doborze strategii interakcyjnych z badanymi czasownikami. Jak się okazało, sędzia preferował czasowniki mówienia (mające zewnętrzne punkty odniesienia kojarzone z racjonalną argumentacją, tj. logosem) podczas gdy oskarżająca go o molestowanie seksualne profesor częściej stosowała czasowniki mentalne (mające prywatne punkty odniesienia kojarzone ze światem wewnętrznych przeżyć i emocji, a więc z patosem). Druga część analizy zachowań językowych sędziego Kavanaugh oraz Christine B. Ford – w której porównuję strategie komunikowania wiedzy i niewiedzy oraz dystrybucję i funkcje fraz *I know i I don't know* – zostanie zaprezentowana w odrębnym artykule (w przygotowaniu).

Dwie kolejne prace w chwili pisania niniejszego autoreferatu znajdują się w trakcie recenzji. Pierwszy tekst dotyczy użycia i funkcji formy ciągłej czasowników mentalnych (w tym użyć uznawanych do niedawna za niepoprawne) w dyskursie sądowym. Drugi artykuł omawia z kolei rolę *verba sentiendi* w pozycjonowaniu uczestników procesu sądowego. Dokładniej rzecz ujmując, przyglądam się w nim dystrybucji oraz funkcjom pragmatycznym frazy *you see*.

Inna tematyka

Poza artykułami omówionymi w ramach jednotematycznego cyklu zgłaszanego jako osiągnięcie naukowe w pkt. 4 niniejszego autoreferatu oraz cyklu scharakteryzowanego w pierwszej części pkt. 5, opublikowałam 5 innych artykułów o nieco bardziej zróżnicowanej tematyce.

Pierwszy z nich [II.A.3] dotyczy realizacji relacji koncesywności w mówionej polszczyźnie i zwraca uwagę na jej dialogiczny charakter, w tym na sekwencyjność twierdzeń, potwierdzeń i kontrtwierdzeń i sposoby ich realizacji w nieformalnych kontekstach komunikacyjnych. To samo zjawisko dyskursywno-pragmatyczne jest przedmiotem kolejnej pracy [II.B.11], w której badam strategie wyrażania niezgody w kontekście komunikacji zapośredniczonej komputerowo, przyglądając się wpisom na forach internetowych osób uczących się języka angielskiego oraz strategiom stosowanym

przez instruktora-moderatora.

Kolejne dwie prace również dotyczą komunikacji zapośredniczonej komputerowo, jednak tym razem przedmiotem mojego zainteresowania są inne zagadnienia. I tak w pierwszym z nich [II.B.13] zastanawiam się nad ewolucją nekrologu oraz zmianami, jakie widać w elektronicznej formie tego gatunku, porównując dane polskie z danymi amerykańskimi. Na marginesie swojej dyskusji poruszam także kwestię elementów wartościujących, wskazując na różnice kulturowe determinujące stosunek do śmierci oraz sposób, w jaki w kulturze polskiej i amerykańskiej opisywani są zmarli.

Różnice kulturowe wpływające na dobór strategii językowych pojawiają się również w mojej kolejnej pracy [II.A.4] dotyczącej polskich i brytyjskich portali plotkarskich oraz elementów pozycjonowania epistemologicznego, które analizuję zgodnie z modelem proponowanym przez Bednarek (2006). Analiza jednoznacznie wskazuje na duże nagromadzenie w artykułach plotkarskich znaczników kodujących niski stopień pewności, świadczące o niewielkim zaangażowaniu epistemicznym autorów, a co za tym idzie o małej wiarygodności ich tekstów.

Napisałam ponadto jeden artykuł w języku polskim [II.B.10], który porusza zagadnienia związane z tłumaczeniem terminologii prawnokarnej z języka polskiego na język angielski. Może być przydatny dla osób rozpoczynających przygodę z tłumaczeniem prawniczym i borykających się z nieprzystawalnością polskiej i anglojęzycznej terminologii prawniczej.

Pozostała działalność naukowa i popularyzatorska

O mojej aktywności naukowej świadczy również moje uczestnictwo w krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych. Już przed uzyskaniem stopnia doktora (w latach 2007–2012) uczestniczyłam w 9 konferencji krajowych i 3 zagranicznych (w Czechach, na Słowacji i w Wielkiej Brytanii), podczas których zaprezentowałam w sumie 11 referatów (głównie w języku angielskim). Z kolei od czasu uzyskania stopnia doktora w 2012 r. wygłosiłam 26 referatów (z czego 25 w języku angielskim), w tym na 21 konferencjach zagranicznych (m.in. w Czechach, w Niemczech, w Hiszpanii, we Włoszech, w Portugalii i w Stanach Zjednoczonych). Jak pokazuje wykaz stanowiący załącznik nr 4 do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego [poz. I.F], od kilku lat regularnie uczestniczę w konferencjach dotyczących analizy dyskursu, w tym w szczególności w konferencjach tematycznych dotyczących analizy dyskursu prawniczego organizowanych m.in. przez *International Association of Forensic Linguists (IAFL)* (Porto, Portugalia), *Centre for Research in Language and Law* (Caserta, Włochy), *International Language and Law Association (ILLA)* oraz przez osoby związane z *ILLA* (Freiburg, Niemcy; Albany, NY, USA). Przyjęto też zgłoszenie mojego wystąpienia na kolejnej konferencji *ILLA*, która odbędzie się we wrześniu 2019 r. na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles.

Zdecydowana większość moich dotychczasowych wystąpień dotyczyła analizy dyskursu prawniczego, w tym dyskursu sądowego, przesłuchań policyjnych, orzeczeń sądowych, opinii rzeczników generalnych ETS (obecnie TSUE) i blogów prawniczych. Uczestnictwo w konferencjach dało mi możliwość prezentacji i popularyzacji moich

badań – w tym badań dotyczących użycia czasowników w interakcyjnym negocjowaniu stanowisk oraz innych znaczników epistemicznych i ewidencjalnych w komunikacji prawniczej – na forum międzynarodowym. Nierzadko owocowało ono nawiązaniem nowych kontaktów zawodowych oraz było źródłem inspiracji determinującym dalszy kierunek prowadzonych przeze mnie badań.

Co więcej, chcąc umożliwić wymianę doświadczeń badawczych oraz prezentację wyników badań dotyczących subiektywizmu w różnych rodzajach dyskursu (w tym sposobów prezentowania stanowisk i elementów wartościujących) prowadzonych przez badaczy polskich i zagranicznych, zorganizowałam sesję tematyczną „Stance and Evaluation in Discourse” podczas międzynarodowej konferencji *Fourteenth International Conference on English and American Literature and Language* odbywającej się w IFA UJ w dn. 20-22 kwietnia 2017 r. W sesji uczestniczyli goście z kraju i zagranicy (w tym prelegenci z Włoch, Hiszpanii i Czech), a część referatów została opublikowana w numerze tematycznym „Stance and Evaluation in Discourse” w czasopiśmie *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 135(2018).

Na moje uczestnictwo w życiu społeczności akademickiej wskazuje ponadto członkostwo w krajowych i międzynarodowych organizacjach oraz stowarzyszeniach naukowych. Jestem członkiem *Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS* (2009 – nadal) oraz *Polskiego Towarzystwa Językoznawczego (PTJ)* (2012 – nadal), a także międzynarodowego stowarzyszenia *International Language and Law Association (ILLE)* (2017 – nadal) oraz *American Pragmatics Association (AMPRA)* (2018 – nadal).

Jestem również członkiem zespołu recenzentów czasopisma *Discourse and Interaction* (indeksowanego w bazach ERIH Plus i Scopus) (2016 – nadal), a od 2018 r. odpowiadam też za korektę tekstów anglojęzycznych składanych do czasopisma *Polska Myśl Pedagogiczna* (wyd. przez Instytut Pedagogiki UJ). Do tej pory sporządziłam 11 recenzji artykułów złożonych do polskich i zagranicznych czasopism naukowych, w tym, oprócz czasopisma *Discourse and Interaction*, czasopism wydawanych przez wydawnictwa John Benjamins (*Pragmatics*), de Gruyter (*Lingua Posnaniensis*) i Elsevier (*Lingua* i *Ampersand*). Napisałam także jedną recenzję artykułu złożonego do tomu zbiorowego (wydanego przez wydawnictwo Routledge).

W 2017 r. sporządziłam ponadto opinię biegłego dla jednego z sądów w Krakowie w sprawie dotyczącej praw autorskich (określenia autorstwa wskazanych fragmentów tekstów naukowych).

Moją aktywność naukową prowadzę także współpracując z podmiotami i badaczami z zagranicy. Od 2017 r. współpracuję z członkami centrum badawczego *Centro di Ricerca in Psicologia della Comunicazione e Semiotica del Testo “János Sándor Petőfi”* prowadzącego badania w zakresie psychologii komunikacji oraz semiotyki (w tym zagadnień związanych z komunikowaniem wiedzy i niewiedzy), działającego przy Uniwersytecie w Maceracie (Włochy). Dotychczasowa współpraca obejmowała m.in. uczestnictwo zaproszonych gości z Maceraty w międzynarodowej konferencji organizowanej przez IFA UJ w 2017 r., obustronną wymianę kadry w ramach programu Erasmus+, a także zorganizowanie wykładów otwartych w IFA UJ i na Uniwersytecie w

Maceracie [2018 r.]).

W ramach programu Erasmus/Erasmus+ nawiązałam współpracę z uczelniami zagranicznymi w Portugalii, w Niemczech i we Włoszech. Uczestniczyłam ponadto w rozmowach, które doprowadziły do podpisania umowy o współpracy w ramach programu Erasmus+ pomiędzy IFA UJ a Instytutem Anglistyki i Amerykanistyki na Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu (2016 r.).

Uczestniczyłam również w przygotowaniu i złożeniu projektu typu „Partnerstwo strategiczne” w akcji KA2 w programie Erasmus+ we współpracy z Uniwersytetem Tomasza Baty w Zlinie [koordynator projektu] (Czechy) oraz Uniwersytetem Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja) [2015 r.]. Projekt o nazwie „Effective Study Skills for University and Career-Building Success” został pozytywnie oceniony, jednak nie otrzymał finansowania z powodu braku wystarczających środków w programie (został umieszczony na liście rezerwowej).

Planuję ponadto kontynuację i rozszerzenie współpracy z przedstawicielami Instytutu Anglistyki i Amerykanistyki na Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu w ramach obecnie negocjowanej umowy o partnerstwie pomiędzy Uniwersytetem Jagiellońskim a Uniwersytetem Palackiego. Współpraca ma obejmować prowadzenie językoznawczych badań kontrastywnych (polsko – angielsko – czeskich).

Przewiduję również uczestnictwo w inicjatywie *Horizon Europe Week* (realizowanej przez Uniwersytet Jagielloński) i nawiązanie współpracy badawczej z ośrodkami zagranicznymi w zakresie badań dotyczących epistemiczności i ewidencjalności w dyskursach specjalistycznych.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Wyniki swoich badań wykorzystuję w działalności dydaktycznej przygotowując autorskie programy nauczania. W Instytucie Filologii Angielskiej UJ oraz w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych UJ (na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia) prowadziłam, i nadal prowadzę, kursy i wykłady językoznawcze (dotyczące m.in. gramatyki kontrastywnej, kontrastywnej analizy dyskursu, subiektywizmu w dyskursie, języka emocji, analizy dyskursów specjalistycznych, analizy korpusowej, analizy znaczników pragmatycznych, a także analizy gatunków i rejestrów), kursy tłumaczeniowe (w tym kursy tłumaczeń prawniczych i ekonomicznych, kursy tłumaczeń tekstów związanych z tematyką unijną oraz kursy wprowadzające do tłumaczenia ustnego), zajęcia z Praktycznej Nauki Języka Angielskiego, a także seminaria licencjackie i magisterskie. Od 2017 r. jestem koordynatorem Praktycznej Nauki Języka Angielskiego na studiach niestacjonarnych I stopnia w IFA UJ (program: filologia angielska z niemieckim), a do moich zadań należą opracowywanie i koordynowanie programów nauczania PNJA.

W ramach programu Erasmus/Erasmus+ wygłosiłam wykłady otwarte oraz prowadziłam zajęcia dla studentów na studiach I, II i III stopnia (w języku angielskim i języku polskim) na uczelniach w Portugalii, w Niemczech i we Włoszech. Wykłady i zajęcia dotyczyły m.in. analizy dyskursu prawniczego, dyskursów specjalistycznych, tłumaczenia

i terminologii prawniczej, a także mówionego języka polskiego.

Do swojej pracy ze studentami podchodzę z entuzjazmem i dużym zaangażowaniem. Na swoich zajęciach chętnie stosuję metody aktywizujące, które promują autonomię i kreatywność studentów, a także korzystam z narzędzi informatycznych. W ramach swoich zajęć uwrażliwiam studentów na zróżnicowane konteksty użycia języka, w tym różne odmiany i rejestry, a także mniej lub bardziej widoczne elementy subiektywizmu i wartościowania w dyskursie. Staram się ponadto zaszczerpić w nich chęć lepszego poznania języka z wykorzystaniem korpusów i narzędzi analizy korpusowej (podczas tegorocznego spotkania z uczniami szkół średnich z okazji Dnia Otwartego UJ również mówiłam o możliwościach, jakie daje analiza korpusowa). Prowadzone przeze mnie zajęcia są wysoko oceniane w ankietach studenckich.

Szczególną satysfakcję daje mi współpraca ze studentami w ramach seminariów magisterskich oraz kierowanie ich projektami badawczymi. Wypromowałam 10 magistrów piszących prace z zakresu językoznawstwa, a obecnie sprawuję opiekę nad kolejnymi 18 magistrantami. Napisałam 25 recenzji prac magisterskich oraz 16 recenzji prac licencjackich, a praca jednego z moich magistrantów uzyskała wyróżnienie. Nadzorowałam również pisanie 9 prac licencjackich z zakresu językoznawstwa stosowanego. Zasiadałam w wielu komisjach egzaminacyjnych, zarówno licencjackich, jak i magisterskich. Obecnie jestem także promotorem pomocniczym w jednym przewodzie doktorskim na Wydziale Filologicznym UJ (przewód mgr Olgi O'Toole).

Od 2014 r. pełnię ponadto funkcję Sekretarza Naukowego IFA UJ. W ramach tej funkcji sporządzam raporty dotyczące działalności naukowej oraz publikacji pracowników i doktorantów IFA oraz ich współpracy naukowej z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi.

Pozostała działalność

Oprócz działalności naukowej i popularyzatorskiej prowadzę także działalność tłumaczeniową. Jestem czynnym tłumaczem ustnym i pisemnym języka angielskiego. W 2005 r. uzyskałam uprawnienia tłumacza przysięgłego (nr TP/2798/05), a w 2009 r. skończyłam z wynikiem celującym roczne szkolenie w zakresie tłumaczenia konferencyjnego (symultanicznego i konsekutywnego) w Centrum Szkoleń Tłumaczeniowych w Sosnowcu. Większość wykonywanych przeze mnie tłumaczeń to tłumaczenia poświadczone oraz tłumaczenia tekstów specjalistycznych (głównie prawniczych i ekonomicznych). Wykonuję ponadto tłumaczenia ustne podczas rozpraw sądowych i czynności notarialnych, a także tłumaczenia konferencyjne (konsekutywne i symultaniczne). Tłumaczyłam ponadto artykuły naukowe z zakresu językoznawstwa oraz socjologii (zostały opublikowane w międzynarodowych czasopismach naukowych). Stale podnoszę swoje kwalifikacje uczestnicząc w warsztatach i konferencjach translatorskich. Od wielu lat doskonalam też swoją znajomość języka niemieckiego, a ostatnio zaczęłam poznawać tajniki języka włoskiego.

Bibliografia

- Aikhenvald, A.Y. 2004. *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Bakhtin M.M. 1981. *The Dialogic Imagination. Four essays by M.M. Bakhtin*. Holquist M. (red.).
Tłumaczenie: Caryl Emerson i Michael Holquist. AustW: University of Texas Press.
- Bednarek, M. 2006. Epistemological positioning and evidentiality in English news discourse: A text-driven approach. *Text & Talk* 26(6): 635–660.
- Biber, D. 2006. Stance in spoken and written university registers. *Journal of English for Academic Purposes* 5: 97–116.
- Biber, D. i Finegan, E. 1988. Adverbial stance types in English. *Discourse Processes* 11(1): 1–34.
- Biber, D. i Finegan, E. 1989. Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect. *Text* 9: 93–124.
- Chafe, W. 1986. Evidentiality in English conversation and academic writing. W: W. Chafe i J. Nichols (red.). *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Norwood: Ablex Publishing, 261–272.
- Chilton, P. 2004. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London: Routledge.
- Coates, J. 1983. *The Semantics of the Modal Auxiliaries*. London: Croom Helm.
- Coates, J. 1987. Epistemic modality and spoken discourse. *Transactions of the Philological Society* 85(1): 110–131.
- Conrad, S. i Biber, D. 2000. Adverbial marking of stance in speech and writing. W: S. Hunston i G. Thompson (red.). *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 56–73.
- Craig, R.T., Sanusi, A.L. 2000. *I'm just saying...*: Discourse markers of standpoint continuity. *Argumentation* 14: 425–445.
- Dirven, R., Goossens, L., Putseys, Y., i Vorlat, E. 1982. *The Scene of Linguistic Action and its Perspectivisation by Speak, Talk, Say and Tell*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- du Bois, J.W. 2007. The stance triangle. W: R. Englebretson (ed.). *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 139–182.
- Fetzer, A. 2014. *I think, I mean and I believe* in political discourse. Collocates, functions and distribution. *Functions of Language* 21(1): 67–94.
- Fox Tree J.E. i Schrock J.C. 2002. Basic meanings of *you know* and *I mean*. *Journal of Pragmatics* 34: 727–747.
- Gawlik, O. 2010. *Basic Verba Dicendi in Academic Spoken English*. PhD Dissertation. Uniwersytet Śląski.
- Goodwin, M.H. 1990. *He-Said-She-Said: Talk as Social Organization Among Black Children*. Bloomington: Indiana University Press.
- Goźdz-Roszkowski, S. 2011. *Patterns of Linguistic Variation in American Legal English. A Corpus-Based Study*. Frankfurt: Peter Lang.
- Goźdz-Roszkowski, S. i Pontrandolfo, G. 2013. Evaluative patterns in judicial discourse: A corpus-based phraseological perspective on American and Italian criminal judgments. *International Journal of Law, Language and Discourse* 13(2): 9–69.
- Goźdz-Roszkowski, S. i Pontrandolfo, G. (red.). 2018. *Phraseology in Legal and Institutional Settings. A Corpus-Based Interdisciplinary Perspective*. London/New York: Routledge.
- Granger, S. i Paquot, M. 2008. Disentangling the phraseological web. W: S. Granger i F. Meunier (red.). *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 27–49.
- Gries, S. Th. 2008. Phraseology and linguistic theory: A brief survey. W: S. Granger i F. Meunier (red.). *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 3–25.
- Heritage, J. 2012. Epistemics in action: Action formation and territories of knowledge. *Research on Language and Social Interaction* 45(1): 1–29.
- Heritage, J., 2013. Action formation and its epistemic (and other) backgrounds. *Discourse Studies* 15(5): 551–578.
- Heritage, J. i Raymond, G. 2005. The terms of agreement: indexing epistemic authority and subordination in talk-in-interaction. *Social Psychology Quarterly* 68(1): 15–38.

- Huddleston, R. i Pullum, G.K. 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hunston, S. 2011. *Corpus Approaches to Evaluation. Phraseology and Evaluative Language*. London/New York: Routledge.
- Hunston, S. i G. Thompson (red.). 2000. *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Hyland, K. 1998. *Hedging in Scientific Research Articles*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Hyland, K. 2005. Stance and engagement: A model of interaction in academic discourse. *Discourse Studies* 7(2): 173–192.
- Hyland, K. i Tse, P. 2004. Metadiscourse in academic writing: A reappraisal. *Applied Linguistics* 25: 156–177.
- Johnson, A. 2014a. “Dr Shipman told you that ...” The organising and synthesising power of quotation in judicial summing-up. *Language and Communication* 36(1): 53–67.
- Johnson, A. 2014b. Legal discourse: processes of making evidence in specialised legal corpora. W: K.P. Schneider i A. Barron (red.). *Pragmatics of Discourse, Handbooks of Pragmatics*, 3. Berlin/New York: De Gruyter Mouton, 525–554.
- Jucker, A.H. i Smith, S.W. 1998. *And people just you know like ‘wow’: Discourse markers as negotiating strategies*. W: A.H. Jucker i Y. Ziv (red.). *Discourse Markers: Descriptions and Theory*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 171–201.
- Louw, B. 1993. Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies. W: M. Baker, G. Francis, i E. Tognini Bonelli (red.). *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 157–192.
- Mazzi, D. 2007. The construction of argumentation in judicial texts: Combining a genre and corpus Perspective. *Argumentation* 1: 21–38.
- Mazzi, D. 2010. This argument fails for two reasons... A linguistic analysis of judicial evaluation strategies in US Supreme Court Judgements. *International Journal for the Semiotics of Law* 23(4): 373–385.
- Nuyts, J. 1989. *Functional Procedural Grammar: An overview*. Working Papers in Functional Grammar 31. Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins.
- Nuyts, J. 2001. *Epistemic Modality, Language and Conceptualization: A Cognitive-Pragmatic Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Ochs, E. 1996. Linguistic resources for socializing humanity. W: J.J. Gumperz i S.C. Levinson (red.). *Rethinking Linguistic Relativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 407–437.
- Palmer, F. R. 1986 [2001]. *Mood and Modality*, Wyd. 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Partington, A. 1998. *Patterns and Meanings: Using Corpora for English Language Research and Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Schiffrin D. 1987. *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shinzato, R. 2004. Some observations concerning mental verbs and speech act verbs. *Journal of Pragmatics* 36: 861–882.
- Stubbs. M. 1986. A matter of prolonged field work: Notes towards a modal grammar of English. *Applied Linguistics* 7: 1–25.
- White, P.R.R. 2003. Beyond modality and hedging: A dialogic view of the language of intersubjective stance. *Text* 23: 259–284.
- Wright, S. 1995. Subjectivity and experiential syntax. W: D. Stein i S. Wright (red.), *Subjectivity and Subjectivisation*. Cambridge: Cambridge University Press, 151–172.
- Zuczkowski, A., Bongelli, R. i Riccioni, I. 2017. *Epistemic Stance in Dialogue*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.

